

Lehký dech

Na hřbitově, nad vršíčkem čerstvě nasypané hlíny, stojí nový dubový kříž, pevný, těžký a hladký.

Pošmourné dubnové dny; pomníky rozlehlého okresního hřbitova je skrz holé stromy dosud zdaleka vidět a chladný vítr zvučí a zvoní v porcelánovém věnci u paty kříže.

Do dřeva kříže je zasazen dost velký, vypouklý porcelánový medailón a v něm je fotografie gymnazistky s radostným, překvapivě živým očima.

To je Olja Meščerská.

Jako děvče se ničím nelišila od houfu hnědých gymnazijních sukýnek: co jiného se o ní dalo říct než to, že je jedním z těch hezkých, bohatých a šťastných děvčátek, že je nadaná, ale dovádívá a že bere na příliš lehkou váhu kázání, která jí uštědřuje třídní profesorka? Pak začala rozkvétat a dospívat ne ze dne na den, ale z hodiny na hodinu. Ve čtrnácti letech, ačkoli byla útlá v pase a nohy měla štíhlé, se jí už krásně vyrýsovala ňadra a všechny ty tvary, jejichž půvab lidské slovo dosud nikdy nevyjádřilo; v patnácti už měla pověst krasavice. Jak pečlivě se některé její spolužačky česávaly, jak dbaly na to, aby byly čisté a upravené, jaký pozor si dávaly na každý odměřený pohyb! Ona se ale nebála ničeho — ani prstů pokaňkaných od inkoustu, zčervenálých tváří, rozčuchaných vlasů, ba ani kolena, které se jí obnažilo, když v běhu upadla. Bez jakékoli péče a snahy a nějak nenápadně přišlo k ní všechno to, čím se v posledních dvou letech od ostatních dívek na gymnáziu tak lišila — elegance, půvab, pružnost, jasný třpyt očí . . . Na bálech nikdo netančil tak jako Olja Meščerská, nikdo nebruslil tak jako ona, žádné dívky se na plesech tak nedvořili jako jí a žáčky z nižších tříd neměly bůhvíproč nikoho tak rády jako Olju. Nepozorovaně se z ní stala slečna, nepozorovaně si na gymnáziu získala proslulost, a už o ní začaly kolovat pověsti, že je do větru, že se nedokáže obejít

bez nápadníků, že je do ní šíleně zamilován gymnazista Šenšin, že prý i ona miluje jeho, ale chová se k němu tak vrtkavě, že se pokusil o sebevraždu . . .

Během své poslední zimy se Olga Meščerská dočista pomátla ze všech těch radovánek, jak tomu na gymnáziu říkali. Zima byla bohatá na sníh, slunná a mrazivá, slunce brzo zapadalo za vysoké smrky zasněžené gymnazijní zahrady, stále stejně líbezné a zářivé, i na zítřek slibující mráz a svit, korzo v Kostelní ulici, kluziště v městském parku, růžový večer a onen dav bruslařů, klouzavě se rozjíždějících do všech stran, mezi nimiž se Olja Meščerská zdála ze všech nejbezstarostnější a nejšťastnější. A pak jednou o velké přestávce, když pobíhala po společenské místnosti jak s větrem o závod a prchala před primánkami, které se za ní honily a blaženě přitom pištěly, zavolali ji náhle k ředitelce. Naráz zůstala stát, jen jednou si zhluboka povzdechla, rychlým a už navyklým ženským gestem si upravila vlasy, popotáhla si cípy zástěry k ramenům a se zářícíma očima se rozběhla nahoru. Mladá, ale šedovlasá ředitelka klidně seděla s háčkováním v rukou za psacím stolem, pod portrétem cara.

„Dobrý den, mademoiselle Meščerská,“ řekla francouzsky a nezvedla oči od háčkování. „Není to bohužel poprvé, co jsem nucena vás sem zavolat, abych si s vámi pohovořila o vašem chování.“

„Prosím, madame, poslouchám,“ odpověděla Meščerská, přistupujíc ke stolu. Hleděla na ni jasnýma a živýma očima, ale bez jakéhokoli výrazu ve tváři a udělala pukrle tak lehce a půvabně, jak to uměla jen ona.

„Poslouchat mě moc pozorně nebudete, o tom jsem se bohužel přesvědčila,“ řekla ředitelka, napjala nitku, roztočila na nalakované podlaze klubičko, na které se Meščerská zvědavě podívala, a zvedla oči. „Nebudu se opakovat, odpustím si dlouhé řeči,“ pravila.

Meščerské se velice líbila ta neobyčejně čistá a velká pracovna, v které za mrazivých dnů tak příjemně sálalo teplo z lesklých kachlových kamen a dýchala svěžest konvalinek na psacím stole. Pohlédla na mladého cara, namalovaného v životní velikosti uprostřed jakéhosi třpytného sálu, na rovnou pěšinku v ředitelčiných mléčných, pečlivě nakadeřených vlasech a vyčkávavě mlčela.

„Nejste už děvčátko,“ řekla významně ředitelka a potají začala dostávat zlost.

„To ne, madame,“ odpověděla prostě, téměř vesele Meščerská. „Ale také ještě ne žena,“ pravila ředitelka ještě významněji a matná tvář jí trochu zčervenala. „Tak především — co je tohle za účes? To je účes dospělé ženy!“

„Nemohu za to, že mám pěkné vlasy, madame,“ odpověděla Meščerská a oběma rukama se zlehka dotkla krásně upravené hlavy.

„Ach tak — za to vy nemůžete!“ řekla ředitelka. „Nemůžete za účes, nemůžete za ty drahé hřebeny, nemůžete za to, že přivádíte rodiče na mizinu střevíčky za dvacet rublů! Opakuji vám ale, že nadobro přehlížíte skutečnost, že zatím jste jen gymnazistka . . .“

A vtom ji Meščerská, chovajíc se pořád stejně prostě a klidně, zdvořile přerušila:

„Promiňte, madame, ale mýlíte se: jsem žena. A víte, kdo za to může? Tatínkův přítel a soused — váš bratr Alexej Michajlovič Maljutin. Došlo k tomu loni v létě ve vsi . . .“

A za měsíc po tomto rozhovoru ji kozácký důstojník, nehezský člověk plebejského zevnějšku, nemající vůbec nic společného s vrstvami, k nimž patřila Olja Meščerská, zastřelil na nádraží na nástupišti uprostřed velkého davu lidí, kteří právě přijeli vlakem. A neuvěřitelné doznání Olji Meščerské, po němž ředitelka zůstala celá ohromená, se plně potvrdilo: důstojník sdělil vyšetřovateli, že ho Meščerská okouzila, měla s ním intimní styk, slíbila, že bude jeho ženou, ale na nádraží, v den vraždy, kam ho šla doprovodit, neboť odjížděl do Novočerkaska, mu pojednou řekla, že ji nikdy ani nenapadlo, aby ho milovala, že při všech těch hovorech o manželství si z něho jen tropila posměch, a dala mu přečíst z deníku tu stránku, kde se mluvilo o Maljutinovi.

„Zběžně jsem ty řádky přelétl a hned tam, na nástupišti, kde se procházela a čekala, až dočtu, jsem po ní střelil,“ řekl důstojník. „Tady ten deník máte, podívejte se, co si do něho zapsala loni desátého července.“

V deníku stálo:

„Teď je noc, budou už dvě hodiny. Tvrdě jsem usnula, ale v mžiku jsem se zas probudila . . . Dnes jsem se stala ženou! Tatínek, mamá i Tolja — všichni odjeli do města, zůstala jsem sama. Byla jsem tak šťastná, že jsem sama! Ráno jsem se šla projít do sadu a do polí, byla jsem v lese, zdálo se mi, že jsem na celém světě sama, a nač jsem pomyslela, všechno bylo tak pěk-

né jako nikdy dřív. Obědvala jsem také sama, pak jsem celou hodinu hrála a při hudbě jsem měla pocit, že budu žít navždy a budu tak šťastná jako nikdo. Pak jsem usnula v tatínkově pracovně a ve čtyři hodiny mě vzbudila Káťa, řekla, že přijel Alexej Michajlovič. Měla jsem z něho velkou radost, těšilo mě, že ho mohu přijmout a věnovat se mu. Přijel s vlastním párem vjatských koní, moc krásných, a ti stáli celý čas u schodů, zdržel se u nás, poněvadž pršelo, a čekal, že kvečeru cesta trochu oschne. Litoval, že nezastihl tatínka, byl velice rozjařený a choval se ke mně jako kavalír, pořád žertoval, že je do mne už dávno zamilovaný. Když jsme se před čajem procházeli sadem, bylo už zas nádherné počasí, slunce prozařovalo celý mokrý sad, ačkoli se hodně ochladilo, a on se do mne zavěsil a řekl, že jsme Faust a Markétka. Je mu šestapadesát let, ale je ještě velice hezký a vždycky pěkně oblečený — nelíbilo se mi jen to, že přijel v peleríně — voní anglickou kolínskou a oči má docela mladé, černé, ale plnovous má elegantně rozčesaný do dvou dlouhých pramenů a úplně stříbrný. Při čaji jsme seděli na zasklené verandě; najednou jsem ucítila, že mi nějak není dobře a lehla jsem si na chvilku na pohovku, on kouřil, potom si přesedl ke mně, znova mi začal říkat nějaké komplimenty, potom si prohlížel mou ruku a začal ji líbat. Zakryla jsem si tvář hedvábným šátkem a on mě přes šátek několikrát políbil na rty... Nechápu, jak se to mohlo stát, pomátla jsem se, nikdy bych si nepomyslela, že jsem taková! Teď mám jediné východisko... Cítím k němu takový odpor, že to nepřežiju!..."

V těch dubnových dnech město oschlo a je v něm čisto, dlažební kameny zbělely a dobře a příjemně se po nich chodí. Každou neděli po mši, Kostelní ulicí, která vede na okraj města, kráčí malá žena ve smutku, v černých glazé rukavičkách a s deštníkem, který má ebenové držadlo. Po silnici přejde špinavé náměstí, kde je spousta začouzených kováren a kde vane svěží vzduch z polí; dál, mezi mužským klášterem a věznicí, bělá se oblačný svah nebe a šedají se jarní pole, a pak, když člověk vykličkuje mezi loužemi pod stěnou kláštera a dá se doleva, uvidí jakoby veliký, nízký sad, obehnaný bílou zídkou, nad jehož vraty je namalováno Zesnutí bohorodice. Malá žena se letmo pokřížuje a navyklými kroky jde hlavní alejí. Když dojde k lavičce naproti dubovému kříži, sedí tam ve větru a chladném jarním vzduchu hodinu či dvě, dokud jí nadobro nezkřehnou nohy v lehkých střevíčkách a ruce v úzkých rukavičkách. Poslouchá

jarní ptáky, sladce zpívající i v tom chladu, poslouchá, jak zvoní vítr v porcelánovém věnci, a někdy si pomyslí, že by dala půl života za to, kdyby neměla před očima ten mrtvý věnec. Ten věnec, ten růvek, ten dubový kříž! Je to vůbec možné, že pod ním leží ta, jejíž oči tak nesmrtelně září z toho vypouklého medailónu na kříži, a jak s tím čistým pohledem spojit to strašné, co je teď spjato se jménem Olji Meščerské? — V hloubi duše je ale malá žena šťastná, jako všichni lidé oddaní nějakému vášnivému snu.

Je to třídní profesorka Olji Meščerské, ne už nejmladší slečna, dávno žijící jakýmisi fantaziemi, které jí nahrazují skutečný život. Nejdřív byl takovou fantazií její bratr, chudý a ničím nevynikající praporčík — celou svou duší se upjala na něho, na jeho budoucnost, o níž bůhvíproč předpokládala, že bude oslňující. Když ho zabili v Mukdenu, snažila se přesvědčit sama sebe, že je šířitelkou idejí. Smrt Olji Meščerské jí přinesla další úchvatný sen. Teď je objektem jejích neodbytných úvah a citů Olja Meščerská. O svátcích pravidelně navštěvuje její hrob, celé hodiny nespouští oči z dubového kříže, vzpomíná na bledou tvářičku Olji Meščerské v rakvi, uprostřed květin — i na to, co kdysi tajně zaslechla: jednou o velké přestávce, když se Olja Meščerská procházela v zahradě gymnázia, říkala velice rychle své blízké přítelkyni, zavalité, vysoké Subbotinové:

„Četla jsem v jedné tatínkové knize — on má spoustu legračních starých knih — jaká má být ženská krása . . . Tam ti je tolik nesmyslů, že si to člověk všechno nepamatuje: to se ví, musí mít oči černé jak vroucí smůla — namouduši, přesně tak to tam stojí: jak vroucí smůla! — řasy černé jak noc, jemně pýřivý ruměnec, štíhlou postavu, ruce delší obvyklých — rozumíš, delší obvyklých! — malou nožku, přiměřeně velké prsy, souměrně zablbená lýtka, kolena v barvě lastury, svislá ramena — spoustu jsem se toho naučila skoro nazpaměť, takže ti to všechno říkám přesně! — víš ale, co je hlavní? — Lehký dech! A ten já přece mám — jen si poslechni, jak dýchám — že ho mám, vid’?“

A teď se ten lehký dech opět rozplynul ve světě, v tom oblačném nebi, v tom chladném jarním větru.

/1916/